

Aktivity v praxi pre rozvinutie integrovanej produktovej politiky

Od uvedenia do praxe prvých medzinárodných noriem environmentálneho manažérstva ISO 14001 a ISO 14004 Medzinárodnou organizáciou pre štandardizáciu (ISO) uplynulo už dvanásť rokov a za toto obdobie na základe získaných skúseností z certifikácie systémov environmentálneho manažérstva je možné skonštatovať, že vzrastajúce environmentálne povedomie v organizáciách môže ísť ruka v ruku so znižovaním nákladov a navyše v neustále narastajúcom konkurenčnom prostredí je prístup environmentálneho zlepšovania faktorom, ktorý firmám alebo ich produktom dáva konkurenčnú prevahu. Mnohé organizácie svoj prístup k životnému prostrediu zabudovali do svojich manažérskych praktík a prostredníctvom vhodných nástrojov a metód environmentálneho manažérstva, ku ktorým významným spôsobom prispeli aj aktivity Európskeho spoločenstva vytvorením schémy pre environmentálne manažérstvo a audit (EMAS) a schémy na udeľovanie európskej environmentálnej značky – umožňujúcich dobrovoľné zapojenie sa organizácií do týchto schém, povýšili tento prístup na proaktívny charakter a využívajú ho ako marketingový nástroj.

Prístup integrovanej produktovej politiky (IPP)

Aj keď regulačnými opatreniami a využívaním systémových nástrojov environmentálneho manažérstva (EMS, EMAS) sa v znižovaní negatívnych vplyvov na životné prostredie veľa dosiahlo, Európska komisia prehodnotila opatrenia s cieľom ich posilnenia smerom k riadeniu environmentálnych vplyvov produktov. Na základe faktorov ako sú: zvyšovanie celkového množstva produktov, rozširovanie sortimentu výrobkov a služieb, nárast nových typov produktov, obchodovanie na globálnej úrovni, zodpovednosť vo väzbe na zvyšujúcu sa zložitnosť sa viac posúva smerom k dizajnérom, vyššie nároky na spotrebiteľov z hľadiska správneho používania a odovzdania po skončení funkcie výrobku, ktorý počas svojho životného cyklu prichádza do styku s väčšou škálou aktérov (pred-

výbné procesy, výroba, distribúcia, predaj, používateľ, servis, zber odpadov, zneškodňovanie) - vznikla potreba zaviesť do environmentálnej politiky produktovú dimenziu.

Počas posledného desaťročia Európska komisia postupne vytvorila priestor na báze Integrovanej produktovej politiky (IPP), ktorý pokrýva množstvo aktérov a ponecháva im zodpovednosť za voľbu, ktorú urobia. Tento prístup je v súčasnosti všeobecne uznávaný ako potenciálne veľmi účinný spôsob na riešenie environmentálnej dimenzie produktov.

Vytvára silný doplnok k súčasným opatreniam vzťahujúcim sa na produkty. IPP je neoddeliteľnou súčasťou stratégie trvalo udržateľného rozvoja EÚ. Jej primárnym cieľom je znížiť negatívne vplyvy produktov na životné prostredie počas ich celého životného cyklu, využívajúc pokiaľ možno prístup trhu (trhové nástroje), ktorý zahŕňa otázky konkurencieschopnosti. Zároveň podporuje širšie hospodárske a spoločenské ciele, ktoré si Spoločenstvo vytýčilo v Lisabonskej zmluve. Aby sa princípy a zásady IPP mohli účinne a efektívne uviesť do praxe je potrebné, aby sa podporovalo vhodné využívanie nástrojov prostredníctvom cielených akčných plánov a programov. Medzi dôležité sú považované tieto nástroje:

- na vytváranie správneho ekonomického a právneho rámca (dane a dotácie, dobrovoľné dohody s podnikmi a proces štandardizácie ako nelegislatívne riešenia, legislatíva k verejnemu obstarávaniu, ďalšia legislatíva k produktom),

- na podporu uvažovania v dimenziách životného

cyklu (metódy hodnotenia a posudzovania životného cyklu (LCA), údaje o životnom cykle produktov, systémy environmentálneho manažérstva (EMS, EMAS), povinnosti súvisiace s ekodizajnom, vyplývajúce zo zákona o ekodizajne (zákon č. 665/2007 Z. z.),

- na poskytovanie informácií spotrebiteľom za účelom rozhodovania (environmentálne vhodnejšie verejné zákazky v procese verejného obstarávania (GPP), environmentálne vhodnejšie zákazky v podnikateľskom sektore, environmentálne označovanie (typ I, typ II, typ III, energetické označovanie EÚ, európsky systém pre označovanie automobilov).

Na základe zasadnutí Rady v marci a júni 2007, kde boli

Generálny riaditeľ SAŽP doc. Ing. Stanislav Štofkó, CSc., predáva zástupcovi PORFIX-pórobetón, a. s., Zemianske Kostoľany Ing. Jozefovi Kováčovi certifikát SAŽP, ktorým sa potvrdzuje platnosť vlastných tvrdení o environmentálnych vlastnostiach výrobkov - murovacích tvárnic z pórobetónu

stanovené ambiciózne ciele v súvislosti so znižovaním skleníkových plynov, energetickou efektívnosťou a zvyšovaním využívania obnoviteľných zdrojov energie, si Európska komisia (EK) vytýčila vypracovať v prvom polroku 2008 Akčný plán pre udržateľnú výrobu a spotrebu (AP SCP). Popri environmentálnych technológiách a ekoinováciách, ktoré boli uznané ako jeden z nosných pilierov ekonomiky Európskeho spoločenstva, si vytýčila EK v AP SCP zabudovať dva kľúčové prvky: väčšiu politickú previazanosť a dynamický prístup v zlepšovaní environmentálneho správania (profilu) produktov. Hlavnými nástrojmi na realizáciu AP SCP má byť posilnenie existujúcich politických nástrojov (EMAS, environmentálne označovanie produktov, ekodizajn, zelené verejné obstarávanie) a vytvorenie nových nástrojov s cieľom zmeny v správaní spotrebiteľov a producentov. Slovenská republika tak, ako všetky členské krajiny Európskeho spoločenstva, bude musieť vypracovať svoj vlastný akčný plán pre udržateľnú spotrebu a výrobu, ktorým v národných podmienkach bude naplňovať kľúčové ciele AP SCP Spoločenstva v súlade so zásadami európskej IPP.

Na akých základoch môžeme stavať pri príprave AP SCP?

1. Politické nástroje

- Právne predpisy a zavedený proces udeľovania národnej environmentálnej značky *Environmentálne vhodné produkt* a európskej environmentálnej značky *Európsky kvet*. Od roku 1997 bolo národnou značkou ocenených 144 výrobkov a boli vytvorené environmentálne kritériá na hodnotenie 32 skupín produktov (pozri prílohu, s. 9 - 12). V súčasnom období sa v SR pripravuje prvé udelenie európskej environmentálnej značky ubytovacej službe.

- Právne predpisy a zavedený proces registrácie organizácií v schéme environmentálneho manažérstva a auditu (EMAS), pozri prílohu, s. 5.

- Právny predpis pre ekodizajn (zákon č. 665/2007 Z. z. o environmentálnom navrhovaní a používaní výrobkov využívajúcich energie – zákon o ekodizajne), pozri článok na s. 22 - 23.

- Zákon č. 25/2006 Z. z. o verejnom obstarávaní a o zmene a doplnení niektorých zákonov, ktorým sa upravujú možnosti uplatňovania environmentálnych požiadaviek vo verejných zákazkách.

• Schválený Národný akčný plán pre zelené verejné obstarávanie (uznesenie vlády SR č. 944/2007).

• Ostatné právne predpisy a strategické dokumenty súvisiace s produktmi.

2. Technické normy environmentálneho manažérstva (ISO radu 14000). Podrobný zoznam platných medzinárodných technických noriem prevzatých do sústavy slovenských technických noriem (pozri prílohu, s. 5 - 7).

3. Trhové nástroje

• Certifikácia systémov environmentálneho manažérstva (EMS) podľa ISO 14001 (pozri prílohu, s. 12)

• Environmentálne vyhlásenia organizácií o environmentálnych vlastnostiach produktov (udeľovanie certifikátov SAŽP k environmentálnemu označovaniu typu II., pozri prílohu, s. 12).

4. Aktivity podnikateľského sektora najmä v oblastiach: čistejšia produkcia, environmentálne manažérske účtovníctvo, environmentálny benchmarking, využívanie metódy LCA, environmentálne správy, rozvíjanie spoločenskej zodpovednosti organizácií (CSR). Využívanie ďalších systémov manažérstva v manažérskych praktikách organizácií (systémy manažérstva kvality, OHSAS, krízový manažment, manažérstvo rizík, projektové manažérstvo a ďalšie).

5. Informačno-vzdelávacie aktivity

Centrum environmentálneho manažérstva SAŽP, ktoré má vo svojej pôsobnosti činnosti súvisiace s výkonom prác v oblastiach udeľovania environmentálnych značiek, registrácie organizácií v EMAS, zeleného verejného obstarávania, IPP, environmentálnych technológií a implementáciou technických noriem environmentálneho manažérstva (ISO 14000), sústreďuje svoje ďalšie aktivity do troch základných skupín: (1) poskytovanie informácií spotrebiteľom, (2) poskytovanie informácií a vzdelávanie podnikateľských subjektov, konzultačných a certifikačných firiem, (3) spolupráca so zainteresovanými stranami (asociácie a združenia zastupujúce podnikateľské subjekty a spotrebiteľov, Slovenská spoločnosť pre kvalitu, ASPEK, vysoké školy) a účasť v komisiách (predsedníctvo v technickej komisii TK 72 pre environmentálne manažérstvo pri SÚTN, člen v Rade Národného programu pre kvalitu pri ÚNMS SR).

Z aktivít SAŽP – CEM Trnava

20. septembra 2007 v Banskej Bystrici sa v spolupráci s BBEXPO a ENVIROS, s. r. o., konal **1. slovenský seminár Európska ekoznačka pre turistické ubytovacie zariadenia a kempingové služby** v rámci projektu Európskej komisie, s cieľom informovať zástupcov ubytovacích zariadení na Slovensku o požiadavkách na získanie environmentálnej značky a prínosoch a skúsenostiach z jej zavádzania zástupcami Európskej komisie, Českej agentúry životného prostredia CENIA a SAŽP - CEM. Európska environmentálna značka *Európsky kvet* pre turistické ubytovacie služby bola vytvorená za účelom oceňovania ubytovacích služieb, signalizuje dobré environmentálne správanie a potvrdzuje pridanú hodnotu pre spotrebiteľov, ktorým nie je ľahostajné životné prostredie. Ubytovacie služby a podniky ocenené touto značkou majú právo používať logo vo svojich zariadeniach a zároveň sú oficiálne zaradené do verejného európskeho registra ocenených organizácií ako environmentálne najvhodnejšie ubytovacie zariadenia Európskeho spoločenstva.

Pri príležitosti osláv 55. výročia založenia Hutníckej fakulty Technickej univerzity v Košiciach sa konala pod záštitou Ministerstva životného prostredia SR v dňoch

15. - 17. októbra 2007 v Starej Lesnej vedecká konferencia s medzinárodnou účasťou **Dobrovoľné nástroje environmentálnej politiky a ekoinovácie**. Konferencia bola organizovaná za účelom výmeny poznatkov a skúseností pri implementácii a budovaní dobrovoľných nástrojov environmentálnej politiky, v ktorých dôležitý význam zohrávajú systémy environmentálneho manažérstva a environmentálne označovanie produktov, a pri rozširovaní aplikovania týchto nástrojov podporovaním zeleného verejného obstarávania a nakupovania za účelom zvyšovania environmentálneho správania spotrebiteľských a dodávateľských organizácií v SR. Na začiatku konferencie generálny riaditeľ SAŽP doc. Ing. Stanislav Štofko, CSc. udelil certifikát SAŽP organizácii PORFIX-pórobeton, a. s., Zemianske Kostoľany, ktorým sa potvrdzuje platnosť vlastných tvrdení o environmentálnych vlastnostiach výrobkov - murovacích tvárnic z pórobetonu. Hlavným výstupom konferencie je návrh memoranda o rozširovaní informácií o dobrovoľných nástrojoch environmentálnej politiky a ekoinováciách ustanovením rámca na úzke partnerstvo medzi univerzitami, štátnou správou a priemyselnými organizáciami. Závery konferencie boli prezentované na jeseň Európskej rade ministrov.

V rámci podpory a propagácie EMAS v Slovenskej republike SAŽP v spolupráci s MŽP SR a Kanceláriou SOPK Spišská Nová Ves organizovalo dňa 12. decembra 2007 odborný seminár **EMAS - schéma pre environmentálne manažérstvo a audit v podmienkach SR**, určený podnikateľským organizáciám ako potenciálnym účastníkom schémy, ale aj informačným a konzultačným organizáciám. Náplňou seminára bolo informovať o legislatívnom a inštitucionálnom zabezpečení EMAS na európskej a národnej úrovni, o jednotlivých krokoch procesu registrácie, ale aj poskytnúť skúsenosti a praktické odporúčania k registrácii organizácie do schémy EMAS v SR.

V roku 2007 vo väzbe na potrebu zmeny súčasných neudržateľných modelov výroby a spotreby sa zástupcovia SAŽP - CEM aktívne zúčastnili na dvoch významných akciách organizovaných spotrebiteľskými organizáciami. Na 3. odbornom dni Spotrebiteľského inštitútu **Etika vo vzťahoch medzi výrobou, obchodom a spotrebiteľmi**, ktorý sa konal dňa 3. júla 2007 v Bratislave, boli prezentované nástroje realizácie udržateľnej výroby a spotreby. Najväčšia pozornosť sa venovala informáciám o produktoch s národnou a európskou environmentálnou značkou, kúpou ktorých spotrebiteľia priamo prispievajú

k trvalo udržateľnému rozvoju. Potreba implementácie obsahu spotrebiteľského vzdelávania v rámci prestavby súčasného školského systému bola hlavnou témou odborného seminára **Kurikulárna transformácia a občianske vzdelávanie**, organizovaného Asociáciou učiteľov občianskej výchovy a náuky, Asociáciou spotrebiteľských subjektov Slovenska a Štátnym pedagogickým ústavom v dňoch 7. - 8. decembra 2007 v Červenom Kláštore. Zástupca SAŽP - CEM hovoril o problematike zeleného verejného obstarávania a o environmentálnom označovaní produktov, ktoré by mali tvoriť súčasť obsahu spotrebiteľského vzdelávania na školách.

Dňa 14. februára 2008 sa v Centre voľného času Kalokagatia v Trnave SAŽP - CEM uskutočnilo **stretnutie so žiakmi I. stupňa základných škôl**, na ktorom boli deťom vysvetlené základné pojmy súvisiace s problematikou environmentálneho označovania produktov, vlastnosti produktov, ktoré sa pri hodnotení zvažujú, ako aj význam hodnotenia a označovania produktov.

Zástupca SAŽP - CEM informoval o možnostiach uplatňovania práva spotrebiteľov na zdravé životné prostredie na štvrtom odbornom dni Spotrebiteľského inštitútu organizovanom v spolupráci so Zväzom slovenských vedecko-technických spoločností a Klubom vedecko-technických žurnalistov Slovenského syndikátu novinárov dňa 20. februára 2008. Témou odborného dňa bol **Vedecko-technický rozvoj a spotrebiteľské práva**.

Ako vniesť prístup IPP do reality alebo ako vniesť realitu do prístupu IPP

Keďže dôležitými hráčmi v IPP sú predovšetkým producenti, spotrebiteľia a politici, a kľúčovým cieľom je znižovanie environmentálnych vplyvov výrobkov a služieb počas ich celého životného cyklu, stratégia realizácie IPP má vychádzať zo zintenzívnenia nasledujúcich krokov: zahrnutie zohľadňovania celého životného cyklu produktu (na základe výsledkov jeho predchádzajúceho preskúmania a posúdenia) v procesoch návrhu, výroby, marketingu, predaja, poskytovania, používania a zneškodňovania; komunikácia a kooperácia medzi politikmi, producentmi, obchodníkmi a spotrebiteľmi; a prekročenie hraníc zabehnutých aktivít organizácií ruka v ruke so zohľadnením všetkých účinkov produktov na životné prostredie.

Ing. Emília Boďová
SAŽP - CEM Trnava

Zo stretnutia so žiakmi I. stupňa základných škôl, prezentuje Mgr. Darina Baďurová (SAŽP - CEM)